

ТЕРИТОРІАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТОВАРНИХ ЗНАКІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА

Ольга Ямпольська,
юрист відділу товарних знаків патентно-правової
фірми KATZAROV (м. Женева, Швейцарія),
аспірантка (PhD) Женевського університету

Постановка проблеми. Використання зареєстрованого товарного знака є стандартною вимогою законодавств більшості країн світу. Стаття 15(1) Регламенту Ради ЄС № 207/2009 від 26.02.2009 року щодо товарного знака Співтовариства (далі — Регламент) передбачає, що *справжнє використання* (англ.: *genuine use*) у Співтоваристві товарних знаків Співтовариства (далі — ТЗС) має бути розпочато протягом 5 років від дати реєстрації та не повинно призупинятися на неперервний строк у 5 або більше років без поважних причин [1].

Насамперед зауважимо, що ТЗС має використовуватися *на території Співтовариства*, а не за його межами [2, п. 38]. Водночас, продаж товару на території ЄС не є обов'язковою умовою, оскільки нанесення ТЗС на товари чи їхню упаковку в ЄС виключно для цілей експорту визнається справжнім використанням (ст. 15(1)(б) Регламенту).

Зазначена стаття Регламенту не містить конкретних вказівок щодо території справжнього використання ТЗС у Співтоваристві. Тож географічне охоплення справжнього використання ТЗС є одним з найскладніших питань, які постають при тлумаченні положень цієї статті Регламенту. Необхідно з'ясувати, що саме означає вираз «ви-

користання в Співтоваристві»: використання в усіх державах-членах, більшості з них або тільки в одній.

Актуальність проблеми. Особливої актуальності питання територіального аспекту використання ТЗС набуло у 2010–2012 роках після того, як Відомство країн Бенілюксу з інтелектуальної власності (BOIP) (далі — Відомство Бенілюксу)¹ та пізніше Суд Європейського Союзу (далі — Суд ЄС) прийняли рішення у справі ONEL/OMEL всупереч поширеному на той час тлумаченню положень ст. 15(1) Регламенту.

Метою цієї статті є пошук альтернативних підходів, які забезпечили б найоптимальніше вирішення проблеми суперечливого тлумачення ст. 15(1) Регламенту, на основі аналізу підготовчих матеріалів, пов'язаних з розробкою Регламенту (I), аналізу рішення Суду ЄС у справі ONEL/OMEL (II) та останніх досліджень і публікацій на цю тему (III).

(I) Звернімося до історичного способу тлумачення норм права. Підготовчі матеріали, пов'язані з розробкою Регламенту, демонструють гостру дискусію щодо територіального аспекту справжнього використання, а також наявність різних критеріїв на різних стадіях розробки документу.

Так, відповідно до Попереднього проекту Конвенції щодо європейсько-

¹ Відомство Бенілюксу, яке відповідає за реєстрацію товарних знаків та дизайнів у Бенілюксі [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : <https://www.boip.int>.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

го товарного знака (1964 рік), використання товарного знака принаймні у 3 країнах ЄС визнавалося достатнім (ст. 110 (1)) [3, 527]. Важливо зазначити, що на той час ЄС налічував лише 6 держав-членів. Подальші робочі документи відкинули ідею обов'язкового використання ТЗС у конкретній мінімальній кількості країн. Меморандум про створення знака ЄЕС (1976 року) [4] зазначив, що вимога використання у встановленій кількості держав-членів, по-перше, суперечить концепції єдності загального ринку ЄС і вільному обігу маркованих товарів на цьому ринку; по-друге, ускладнює придбання та підтримання в силі ТЗС малими й середніми підприємствами; по-третє, може призвести в деяких випадках до занадто різних результатів оцінювання використання через дуже різний розмір держав-членів ЄС. Тож, замість кількісного критерія, Меморандум запропонував враховувати гнучкіші фактори та розглянув два альтернативних положення: «справжнє використання в рамках спільного ринку» та «використання в значній частині спільного ринку». Також Меморандум містив пропозицію надати судам можливість визначати ступінь і характер необхідного використання в кожному випадку.

У Робочому документі Регламенту (1978 року) було вибрано формулювання «справжнє використання в рамках спільного ринку» [3, 528]. Пропозиція 1980 року змінила його на «серйозне використання на спільному ринку», але ухилилася від встановлення мінімальної кількості країн для використання ТЗС [3, 528]. У цій Пропозиції підкреслено, що парадоксально встановлювати національні межі як критерій при застосуванні положень Рег-

ламенту, мета якого полягає саме в подоланні перешкод, створюваних такими межами для вільного пересування товарів (п. 61) [5, 373]. Пізніше Пропозиція (з поправками) 1984 року змінила термін на «справжнє використання у Співтоваристві», який зрештою і був вжитий у тексті ст. 15(1) чинного Регламенту [3, 528].

На сумніви щодо тлумачення територіального аспекту справжнього використання вказує і той факт, що Рада та Комісія ЄС визнали за необхідне, зробити Спільну заяву при прийнятті Регламенту в 1993 році [3, 528]: «Рада і Комісія вважають, що використання, яке є справжнім за умовами ст. 15 в одній країні, є справжнім використанням в Співтоваристві» [6]. Зазначимо, що на той час ЄС налічував лише 12 держав-членів.

Відомство з гармонізації внутрішнього ринку (ОНІМ) (далі — Відомство ЄС)² до недавня, дотримувалося вищезазначеної Спільної заяви. На думку Відомства ЄС, використання в усіх або декількох державах-членах не було необхідною вимогою. Навпаки, достатнім вважалось використання в частині Співтовариства, яка може складатися з однієї держави-члена або навіть її частини [7, 13–14, версія на 01.06.2012 року].

Отже, навіть якщо підготовчі матеріали певною мірою роз'яснюють зміст ст. 15(1) Регламенту, протягом тривалого часу не існувало ясної вказівки щодо географічного масштабу справжнього використання, крім Спільної заяви, застосування якої не є юридично обов'язковим³.

(II) Питання територіального аспекту використання ТЗС викликало поживавлення загальноєвропейської дискусії після того, як 15.01.2010 року

² Відомство ЄС, яке відповідає за реєстрацію товарних знаків та дизайнів Співтовариства [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : <http://oami.europa.eu/ows/rw/pages/index.en.do>.

³ Преамбула Спільної заяви: «Оскільки нижченаведені ствердження Ради та Комісії не є частиною юридичного тексту, вони не перешкоджають тлумаченню цього тексту Судом ЄС».

Відомство Бенілюксу під час розгляду заперечення (опозиції), поданого компанією Leno Merken BV на підставі ТЗС «ONEL» з ранішим пріоритетом проти заявки на знак Бенілюксу «OMEL» компанії Hagelkruis Beheer BV, постановило, що використання ТЗС «ONEL» тільки в одній державі-члені (у цьому випадку — Нідерландах) не є достатнім для визнання справжнього використання на території ЄС, і тому відхилило заперечення [8]. Своє рішення Відомство Бенілюксу пояснило тим, що Спільна заява була зроблена за часів, коли ЄС налічував набагато менше держав-членів, але тепер використання в одній країні має вважатися лише локальним [8, п. 34]. Крім цього, якщо монополія, надана ТЗС, є значно ширшою за територію його використання, вона може створювати невинуваті бар'єри для вільного обігу товарів і послуг на внутрішньому ринку [8, п. 36].

Далі в цій справі компанія Leno Merken BV подала апеляцію проти рішення Відомства Бенілюксу до Регіонального апеляційного суду Гааги, який 01.02.2011 року звернувся з такими запитаннями до Суду ЄС для попереднього рішення щодо тлумачення ст. 15(1) Регламенту⁴:

1. Чи є використання ТЗС в одній державі-члені достатнім для визнання справжнього використання у Співтоваристві, за умови що таке використання було б достатнім для національного товарного знака (далі — НТЗ) і кваліфікувалося б як справжнє в цій державі?
2. Якщо ні, чи є використання ТЗС в одній державі-члені завжди недостатнім для визнання справжнього використання в Співтоваристві?

3. Якщо відповіддю на запитання 2 є «так», які саме критерії повинні застосовуватися при оцінюванні територіального аспекту справжнього використання в Співтоваристві?

4. Чи є доречним вважати, що оцінювання справжнього використання має залежати не від кордонів держав-членів, а від альтернативних факторів, таких як, наприклад, частка ринку? [2, pp. 23-24].

У довгоочікуваному рішенні, винесеному 19.12.2012 року, Суд ЄС постановив, що територіальні кордони держав-членів не мають значення для оцінювання справжнього використання в Співтоваристві [2, п. 44], адже протилежне рішення суперечило б, зокрема, унітарному характеру ТЗС [2, п. 42]. Зазначимо, що Генеральний адвокат Суду ЄС⁵ резонно підкреслив у своєму висновку, зробленому до прийняття Судом рішення у справі ONEL/OMEL, що терміни «справжнє використання» та «використання в Співтоваристві» є не сукупними умовами, які оцінюються незалежно одна від одної, а складовими нероздільного цілого: «справжнє використання у Співтоваристві» [9, pp. 37–38]. Суд ЄС, поділяючи цю думку, постановив, що територіальна сфера використання є тільки одним з факторів серед інших, які повинні бути враховані в загальному аналізі справжності використання [2, п. 36]. Навіть якщо й резонно очікувати, що ТЗС має використовуватися на більшій території, ніж НТЗ, використання ТЗС на значних географічних просторах не є необхідним для визнання справжності використання [2, п. 54].

⁴ Звернення за попереднім рішенням до Суду ЄС — процедура, що дозволяє суддям держав-членів ЄС звертатися до суду ЄС щодо тлумачення чи законності норм європейського права [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу :

http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/decisionmaking_process/l14-552_en.htm.

⁵ Генеральні адвокати Суду ЄС готують попередні юридично не зобов'язуючі висновки по справах, які розглядаються Судом ЄС і у яких судді пізніше виносять рішення.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Провідною ідеєю цього рішення є запровадження тесту на визначення справжності використання. А саме: ТЗС повинен використовуватися, по-перше, відповідно до своєї основної функції, тобто для ідентифікації товарів/послуг, та, по-друге, з метою створення чи підтримки частки ринку в Співтоваристві. Суд ЄС підкреслив, що для оцінювання дотримання вищезазначених умов національні суди повинні враховувати всі факти й обставини, зокрема, характеристики відповідного ринку, характеристики товарів/послуг, територіальні межі та обсяг використання, а також частоту й регулярність використання [2, п. 58]. Отже, Суд ЄС утримався від запровадження абстрактного *de minimis* правила, котре б не дозволило національним судам оцінювати всі обставини конкретної справи [2, п. 55].

Нарешті, Суд ЄС нагадав, що ні Спільна заява, ні Посібник Відомства ЄС з практики ТЗС не є обов'язковими при тлумаченні Регламенту [2, пп. 45–48].

Наразі Відомство ЄС уже внесло це рішення Суду ЄС до Посібника з практики ТЗС [7, 20, версія на 02.05.2013 року] та застосовує його у своїх рішеннях [10].

Не дивно, що Суд ЄС визнав неможливим пов'язати концепцію справжності використання ТЗС з кордонами держав-членів, адже це є делікатне політичне питання у ЄС зі значно різними за розміром державами-членами [11]. Однак, навіть якщо рішення Суду ЄС не визначає чіткого набору вимог щодо географічного охоплення справжнього використання, воно все ж таки дає деякі рекомендації власникам ТЗС.

Зокрема, позитивним практичним наслідком цього рішення для власників ТЗС, активних тільки в одній державі-члені, є той факт, що після 5 років з дати реєстрації дія їхніх ТЗС не обов'язково може бути зупинена [11]. Так, згідно з рішенням Суду ЄС, за

певних обставин, ринок відповідних товарів або послуг може фактично обмежуватися територією однієї країни, та використання ТЗС на цій території може задовольняти умови справжнього використання в Співтоваристві [2, п. 50]. Водночас власникам ТЗС відтепер не варто автоматично розраховувати на використання їхніх ТЗС в одній країні, позаяк справжній характер такого використання буде оцінюватися в кожному конкретному випадку окремо. На додаток, навіть якщо відповідно до рішення Суду ЄС територіальні кордони держав-членів ЄС не є вирішальними при оцінюванні справжнього використання в Співтоваристві, територіальні межі й обсяг використання входять до списку критеріїв, які повинні враховуватися національними судами. Отже, зрозуміло, що власникам ТЗС варто їх використовувати на значних територіях [12].

(III) Як зазначалося вище, питання про територіальну сферу справжнього використання широко обговорювалось у юридичній літературі на території ЄС до та після справи ONEL/OMEL. Загалом, усі висловлені думки можна розділити на дві групи: перша група вчених стверджує, що використання ТЗС в одній державі-члені ЄС є достатнім (1), у той час як друга група дотримується думки, що справжнє використання має обов'язково охоплювати декілька або навіть усі держави-члени (2). Також висловлювалися погляди, які можна назвати «золотою серединою» (3).

(1) Використання ТЗС в одній державі-члені ЄС є достатнім. Прибічники цього підходу [13, 221–222; 14, 117; 15, 166; 16, 44; 17, 20; 18, 66; 19, 152] спираються на текст Спільної заяви [13, 221–222; 14, 117], а також вважають, що вимога використання в одній країні є доступною як для великих міжнародних компаній, так і для малих та середніх підприємств [14, 116–117; 20, 362]. Також, реєстрація НТЗ у різних державах-

членах вимагає використання в кожній з них. ТЗС же охоплює всю територію ЄС, і якщо вважати його використання в одній країні достатнім, отримання реєстрації ТЗС виглядає привабливішим, аніж пакет НТЗ [13, 221–222; 14, 120; 19, 152; 20, 362; 21, 311–312].

Таке тлумачення можливо обґрунтувати й унітарним характером ТЗС (ст. 1(2) Регламенту) та внутрішнього ринку [16, 44; 19, 20; 20, 362; 22, 33; 23, 69]. Висловлювалася думка, що навіть використання, обмежене тільки частиною країни ЄС, є достатнім [14, 120]. Однак такий підхід видається не виправданим, оскільки він залишає без уваги широке охоплення прав, які надаються ТЗС.

Зрештою, вчені зверталися до внутрішньої логіки ст. 15(1) Регламенту, п. (б) якої визначає, що навіть нанесення знака на товари чи їхню упаковку в Співтоваристві виключно для цілей експорту є справжнім використанням. З огляду на це, здається нелогічним вимагати використання ТЗС в декількох державах-членах [14, 118; 24, 139].

(2) Використання ТЗС в одній державі-члені ЄС є недостатнім. Друга група науковців дотримується думки, що використання ТЗС тільки в одній державі-члені є недостатнім для підтримки чинності його реєстрації [5, 374; 25, 54; 26, 29; 27, 550; 28, 339]. На їх погляд, за своїм визначенням ТЗС повинен «проходити через торговельні канали між країнами-членами ЄС», що дозволить розмежовувати принцип обов'язкового використання ТЗС та принцип обов'язкового використання НТЗ [5, 374].

Такого ж висновку можна дійти, аналізуючи Преамбулу Регламенту та застосовуючи систематичне й телеологічне тлумачення норм права. У пп. 2 і 4 Преамбули цілями запровадження ТЗС визначено, зокрема, створення правових умов, які дозволили б підприємствам адаптувати свою діяльність до масштабів Співтовариства, а

також сприяння необмеженій економічній діяльності на внутрішньому ринку. У п. 6 Преамбули зазначено, що НТЗ залишаються, як і раніше, необхідними для підприємств, які не мають наміру захищати свої знаки на рівні ЄС. Також варто зауважити, що система ТЗС визначається трьома принципами, а саме: автономії, унітарного характеру і співіснування ТЗС з НТЗ. Отже, всі три принципи повинні братися до уваги при тлумаченні положень Регламенту (зокрема, принцип співіснування, а не тільки принцип унітарного характеру, до якого часто звертаються при тлумаченні територіальності використання ТЗС) [29]. Як бачимо, ідеєю запровадження ТЗС було створення системи для підприємців, які ведуть свій бізнес не тільки на рівні національних ринків, а й за межами національних кордонів [25, 51–53]. Власники, що не мають наміру працювати в масштабі ЄС, мають реєструвати НТЗ.

Крім цього, ТЗС, що використовується тільки в одній країні, створює перешкоди при поданні заявок на ідентичні/схожі ТЗС у межах ЄС та на ідентичні/схожі НТЗ в державах-членах, де власник ТЗС може не мати комерційного інтересу (наразі чи в майбутньому). Своєю чергою, це може призвести до зловживання механізмом захисту, наданого системою ТЗС, особливо якщо брати до уваги розширення ЄС і зростання популярності ТЗС [25, 52–53; 26, 29; 27, 548–549; 28, 339]. Звісно, можна спробувати просто підібрати товарний знак, не схожий на такий ТЗС [25, 52–53]. Однак, зважаючи на величезну кількість уже зареєстрованих ТЗС, все важче знайти новий, абсолютно несхожий на них, товарний знак.

Також, якщо вважати використання в одній країні ЄС достатнім, територіальні вимоги для використання ТЗС стають менш суворими, ніж для НТЗ. Наприклад, власник НТЗ у п'яти державах-членах повинен використо-

увати їх у кожній державі, тоді як ТЗС, що охоплює ті ж п'ять країн (і решту території ЄС), може використовуватися тільки в одній з них [29].

Чи належить встановлювати мінімальну кількість країн для використання ТЗС? Ученими пропонувалося число від 2 до 4 держав-членів [5, 374; 27, 551]. Проте такий підхід не дає національним судам і відомствам з інтелектуальної власності достатнього простору для врахування особливостей конкретної справи й тому повинен бути відхилений [25, 54].

Висловлювалася навіть думка, що ТЗС має використовуватися одразу в усіх державах-членах ЄС [28, 340], що, на наш погляд, є доступним лише великим транснаціональним компаніям. Також така вимога суперечить цілям внутрішнього ринку ЄС. Однак, використання ТЗС має охоплювати значну частину території ЄС [30, 38].

(3) «Золота середина». Цікаву пропозицію було представлено в дослідженні Інституту ім. Макса Планка з права інтелектуальної власності та конкуренції [31, 131–139]. По-перше, запропоновано зберегти правило, що використання ТЗС в одній країні ЄС є достатнім. Оскільки ця країна може становити лише невелику частину ЄС, здається невинуватим правом власника ТЗС протистояти пізнішим реєстраціям НТЗ на тій території ЄС, де ТЗС ніколи не використовувався, або використовувався лише мінімально навіть протягом тривалого часу після закінчення пільгового 5-річного періоду та де конфлікт є тільки «гіпотетичним». Отож у дослідженні запропоновано дозволити після 15 років з моменту реєстрації ТЗС реєстрацію та використання пізніших НТЗ у державі-члені, віддаленій від частини ЄС, в якій конфліктний ТЗС використовується тільки мінімально. Автори дослідження передбачили й умови такого співіснування: заявка на пізніший НТЗ повинна бути поданою добросовісно, а раніший ТЗС продов-

жує бути дійсним і може використовуватися у цій державі-члені.

Підсумовуючи все вищевикладене, можна дійти таких **висновків**. Вимога щодо використання ТЗС в усіх державах-членах ЄС нам здається необґрунтованою. Звісно, таке рішення мало б певні переваги, забезпечуючи, зокрема, чіткий критерій для розрізнення між використанням ТЗС і НТЗ [32, 310–311]. Однак надання доказів використання на території всього Співтовариства є занадто дорогим і складно досяжним особливо для малих і середніх підприємств, які не мають реальної можливості охопити своєю діяльністю весь ЄС.

Однак, невинуватим створювати монополії на ринку на основі використання ТЗС тільки в одній державі-члені [32, 313–314]. Також це суперечить ідеям, висловленим у Преамбулі Регламенту, зокрема, що ТЗС було створено для підприємств, які ведуть бізнес у масштабі Співтовариства. Крім цього, на нашу думку, сам текст ст. 15(1) Регламенту все ж вказує на те, що використання ТЗС має поширюватися на більш ніж одну державу-члена.

Отже, на наш погляд, зважаючи на розмір ЄС, докази використання, що стосуються тільки однієї країни, не є достатніми. Доречною вимогою є використання ТЗС на території «значної частини Співтовариства», але не однієї держави-члена. Така умова забезпечила б необхідний баланс між правами власників ТЗС і третіх осіб, оскільки невинуватим блокувати інших користувачів на основі географічно обмеженого використання.

Водночас, 5-річний пільговий період для невикористання ТЗС після реєстрації видається нам занадто коротким. Так, за певних обставин, нереалістично очікувати масштабного використання незабаром після закінчення цього терміну [31, 135]. Тож вважаємо, що після 5 років використання ТЗС тільки в одній країні ЄС слід вва-

жати достатнім для підтримання у чинності його реєстрації. Проте, після десяти років з дати реєстрації використання повинно поширюватися на значну частину території ЄС, але зовсім необов'язково охоплювати всі держави-члени. Таке рішення дало б власникам ТЗС достатній час для розширення своєї діяльності без ризику припинення дії їхніх ТЗС вже через п'ять років. Водночас ТЗС, який використовується на обмеженій території у ЄС, не перешкоджав би реєстрації схожих товарних знаків третіх осіб протягом занадто тривалого часу.

Складність цього підходу полягає у визначенні терміна «значна частина території ЄС». Відповідно до чинної практики Відомства ЄС щодо справжнього використання ТЗС, низькі показники обороту та продажу можуть бути достатніми для доказу справжнього використання дорогих або нішевих товарів, але цього може не вистачати для недорогих товарів чи товарів із середньою ціною [7, 28, версія на 02.05.2013 року]. На наш погляд, за аналогією, для споживчих товарів повсякденного попиту доцільно вимагати більшої території використання, ніж для нішевих

або дуже складних товарів, орієнтованих тільки на конкретне коло споживачів. Проте складність товарів не має бути єдиним критерієм оцінювання факту використання конкретного ТЗС на значній частині території ЄС, а навпаки, бути тісно взаємопов'язаною з іншими факторами, такими як характеристики відповідного ринку, характеристики товарів/послуг, обсяг, частота й регулярність використання.

Будемо сподіватися, що досить розпливчате рішення Суду ЄС у справі ONEL/OMEL щодо територіальної сфери справжнього використання ТЗС буде надалі уточнене в європейській судовій практиці. Однак нині на це рішення варто зважати українськими компаніями, що використовують свої ТЗС у ЄС. ♦

Список використаних джерел

1. Council Regulation (EC) № 207/2009 of 26.02.2009 on the Community trade mark [Electronic resource]. — Access mode : http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/businesses/intellectual_property/mi0025_en.htm.
2. CJEU Judgement of 19.12.2012 in Case C 149/11 (Leno Marken BV v. Hagelkruis Beheer BV) [Electronic resource]. — Access mode : <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-149/11>.
3. Parkes A. The Evolution of Key Points of Community Trade Mark Law from the Preliminary Draft Convention of 1964 Onwards / Andrew Parkes // Estudios sobre propiedad industrial e intelectual (Alberto de Elzaburu Márquez ed.) — Grupo español de la AIPPI, 2009. — p. 509.
4. Memorandum of 6 July 1976 on the creation of an EEC trade mark [Electronic resource]. — Access mode : <http://aei.pitt.edu/5363/>.
5. Fernández-Novoa C. El sistema comunitario de marcas / Carlos Fernández-Novoa. — Montecorvo, 1995.
6. Joint statements № 10 by the Council and the Commission of the European Communities entered into the minutes of the Council meeting at which the Re-

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

- gulation on the Community Trade Mark was adopted on 20.12.1993 [Electronic resource]. — Access mode : <http://eu.vlex.com/vid/statements-entered-minutes-meeting-was-455053>.
7. OHIM Manual on Trade Mark Practice, Part C(6) [Electronic resource]. — Access mode: <http://oami.europa.eu/ows/rw/pages/CTM/legalReferences/guidelines/OHIMManual.en.do>.
  8. Decision of the Benelux Office for Intellectual Property of 15.01.2010 (Leno Merken BV v Hagelkruis Beheer BV) [Electronic resource]. — Access mode : searchable at: <https://www.boip.int/wps/portal/site/juridical/opposition/decisions>.
  9. Opinion of the Advocate General in Case C-149/11 delivered on 05.07.2012 [Electronic resource]. — Access mode: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-149/11>.
  10. Decision of the Cancellation Division of 15.05.2013, № 5053C; Decision of the Cancellation Division of 18.06.2013, № 6325C; Decision of the Cancellation Division of 18.06.2013, № 6818C; Decision of the Cancellation Division of 27.05.2013, № 6339C [Electronic resource]. — Access mode: searchable at: http://oami.europa.eu/search/legaldocs/la/EN_cancellation_index.cfm.
  11. Wilks J. «Genuine use» of a trademark — does OMEL/ONEL make it any clearer? [Electronic resource]. / John Wilks, Claire Bailey. — 2012. — Access mode : <http://www.dlapiper.com/genuine-use-of-a-trademark-does-omelonel-make-it-any-clearer-12-21-2012>.
  12. Ribbefors H. Is use in only one single member state in EU enough for a Community Trademark? / Helena Ribbefors. — 2013 [Electronic resource]. — Access mode: <http://www.awapatentipblog.com/author/helenaribbefors>.
  13. Casado Cervico A. Uso de la marca comunitaria / Alberto Casado Cervico // Comentarios a los reglamentos sobre la marca comunitaria (Alberto Casado Cervico, Maria Luisa Llobregat Hurtado eds., 2nd ed.). — La Ley, 2000. — P. 211.
  14. Ubertaini L. C. Apuntes sobre la carga de uso de la marca comunitaria / Luigi Carlo Ubertaini (Alberto Bercovitz Rodriguez-Cano trans.) // Marca y diseno comunitarios (Alberto Bercovitz Rodriguez-Cano ed.). — Aranzadi, 1996. — P. 109.
  15. Gastinel E. La marque communautaire / Eric Gastinel. — L.G.D.J., 1998.
  16. Sweet & Maxwell's European Trade Mark Litigation Handbook / Davies Isabel M. ed. — Sweet & Maxwell, 1998.
  17. De las Heras Lorenzo T. Adquisición del derecho sobre la marca comunitaria / Tomas de las Heras Lorenzo // La marca comunitaria (Miguel A. Baz et al. eds.). — Grupo español de la AIPPI, 1996. — P. 9.
  18. Von Mühlendahl A. Community Trade Mark Riddles: Territoriality and Unitary Character / Alexander von Mühlendahl // European Intellectual Property Review. — 2008. — № 2. — P. 66.
  19. Marque communautaire / [Andreas Ebert-Weidenfeller et al.] — Wipla, 2000.
  20. Morcom C. Hagelkruis Beheer BV v Leno Merken BV: «Genuine use in the Community» — what does the CTMR require? / Christopher Morcom // European Intellectual Property Review. — 2010. — №. 32(7). — P. 359.
  21. Casado Cervico A. El sistema comunitario de marcas: normas, jurisprudencia y práctica / Alberto Casado Cervico. — Lex Nova, 2000.
  22. Ruzek V. L'appréciation de l'usage dans l'acquisition et la conservation de la marque communautaire / Vincent Ruzek // Propriété industrielle. — 2006. — № 3. — P. 29.

23. Von Mühlendahl A. *Die Gemeinschaftsmarke* / Alexander von Mühlendahl, Dietrich Conrad Ohlgart, Verena von Bomhard. — Stämpfli, 1998.
24. Annand R. *Guide to the Community Trade Mark* / Ruth E. Annand, Helen E. Norman. — Blackstone Press, 1998.
25. Gielen C. *Genuine Use of Community trade mark: Where?* / Charles Gielen // *European Intellectual Property Review*. — 2011. — № 33(1) — P. 48.
26. Mills G. *Reputation Requirements* / Garry Mills // *Trademark World*. — 2010. — № 225. — P. 27.
27. Pereira da Cruz J. *Geographical Extent of Use as a Requisite in Order to Prevent the Lapse of the Registration of a Community Trademark* / João Pereira da Cruz // *Estudios sobre propiedad industrial e intelectual* (Alberto de Elzaburu Márquez ed.). — Grupo español de la AIPPI, 2009. — p. 545.
28. Durán L.-A. *Geographical Scope of the Use Requirement for Community Trade Marks* / Luis-Alfonso Durán // *Harmonisierung des Markenrechts* (Verena von Bomhard, Jochen Pagenberg, Detlef Schennen eds.). — Heymann, 2005. — p. 333.
29. *Decision of the Hungarian Patent Office of 11.02.2010, Case № M0900377 «C City Hotel»* [Electronic resource]. — Access mode: http://www.hipo.gov.hu/English/hirek/kapcsolodo/C_City_case_summary_ENfinal.pdf.
30. Griesmar F. *Réflexions sur l'usage géographiquement suffisant des marques communautaires* / François Griesmar, Alliana Heymann — 2006 [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.aropi.ch/index.php/articles-chroniques/liste-des-articles-et-chroniques/110-usus-sed-non-abusus>.
31. *Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law «Study on the Overall Functioning of the European Trade Mark System»* [Electronic resource]. — 2011 — Access mode : http://www.ip.mpg.de/shared/data/pdf/mpi_final_report.pdf.
32. Angelini F. *The Community Trademark Geographical Dilemma* / Fabio Angelini // *Harmonisierung des Markenrechts* (Verena von Bomhard, Jochen Pagenberg, Detlef Schennen eds.). — Heymann, 2005. — P. 303.

Надійшла до редакції 13.06.2013 року